

Nurcan Kaya: Ermenilerin patrik seçme çilesi

Posted on 10/12/2019

Türkiye Ermenilerinin aşağı yukarı on yıldır devam etmekte olan patriklerini seç(eme)me hikâyesi 8 Aralık 2019 günü bir bakıma son buldu. Bundan sonra neler yaşanır bilemeyiz ama kesin olan şu ki bir 'seçim' gerçekleşti. Agos'un 'Seçmen Maşalyan dedi' başlıklı haberine göre Türkiye Ermenilerinin 85. Patrik seçiminde Turuncu liste (Sahak Episkopos Maşalyan) 9008 oy, Mor liste (Aram Başepiskopos Ateşyan) 3529 oy aldı. Olağanüstü bir gelişme yaşanmazsa, 11 Aralık Çarşamba günü delegeler Sahak Episkopos Maşalyan'ı Patrik olarak seçecekler.

Ermeni kilisesi ruhani önderini cemaatinin oylarıyla seçen tek kilise. Ruhani önderini seçen tek Hristiyan halk olan Ermenilerin patriklerini seçmeleri konusunda, 1863 yılında Sultan Abdulaziz döneminde kabul edilen Ermeni Milleti Nizamnamesi'ndeki düzenlemeler esas alındı hep. Ancak, Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne, devlet daima Ermenilerin patriklerini seçme süreçlerine müdahale etmeye ve 'makbul' gördüğü bir adayın seçilmesini sağlamaya çalıştı. Ermenileri daima kontrol altında tutulması gereken tehlikeli varlıklar olarak gören devlet açısından bu durum 'normal'di. Ne var ki, son patrik seçiminde devlet kendi 'normal'liğinin sınırlarını dahi aştı. Ermenilerin 85. Patriklerini seçmeleri devlet müdahalesinin azami düzeye ulaştığı, Ermenilerin seçme haklarının neredeyse tamamen ortadan kalktığı bir sürece dönüştü.

Son patrik Mesrob Mutafyan'ın 2008 yılında patriklik görevini icra edemeyecek derecede hastalanması üzerine, bazı Ermenilerin yeni bir patrik seçme taleplerini Mutafyan'ın hala hayatta olması gerekçesiyle kabul etmeyen devlet, Ermenilerin ancak patrik genel vekili seçebileceklerini söylemiş, böylece Ermenilerin inancında ve teamüllerinde yer almayan bir pozisyon ihdas etmişti. Ermeni toplumunun bu karara tepki göstermesine fırsat

bırakılmadan ruhaniler hızla toplanıp Aram Ateşyan'ı patrik genel vekili olarak seçmişlerdi. Ermenilerin patrik seçimini düzenlemekten sorumlu olan o dönemki müteşebbis heyet devletin bu kararına karşı idari başvuruda bulunmuş; bir sonuç alamayınca da konu yargıya taşınmıştı.

Bu konuya ilişkin dava hâlâ sürmekteyken, 2017 yılında, ruhaniler Patrik Mutafyan'ın emekli edilmesine karar verdiler. Böylece Patrik Mutafyan görev başında olmadığına göre yeni bir patrik seçilebilecekti. Bunun için de bir değabahın, yani patrik kaymakamının seçilmesi ve seçim sürecini onun yürütmesi gerekiyordu. Değabah seçimi yapıldı yapılmasına ama seçimi devletin desteklediği aday olan Aram Ateşyan değil de bir başkası, Başepiskopos Karekin Bekçiyen kazandı. Bunun üzerine Ateşyan valiliğin göndermiş olduğu ama nedense seçimden sonra ortaya çıkan bir yazıyı paylaştı. Bu yazıya göre patrik genel vekilinin hala görevde olması gerekçesiyle değabah seçimi yapılamazdı. Buna rağmen Bekçiyen bir süre görevine devam etti. Patrik seçimini düzenleyecek olan bir müteşebbis heyet de kuruldu ancak müteşebbis heyetteki bazı isimlerden devletin rahatsız olduğu, Bekçiyen'in değabahlığının da iptal edileceği söylentileri yayıldı. Bunun üzerine Bekçiyen ancak devletten gelecek olan bir yazı üzerine görevi bırakacağını söyledi ve valilikten gönderilen, özetle "henüz patriğiniz ölmedi, değabah seçemezsiniz" içerikli yeni bir yazı üzerine Bekçiyen görevi bıraktı. Böylece yeni patrik seçimi için başlayan süreç orada noktalandı.

İşte böyle Ermenilerin kendi patriklerini seçme haklarını kullanmalarını yıllardır tabiri caizse çeşitli entrikalarla engelleyen devlet, son Patrik Mesrob Mutafyan'ın geçtiğimiz mart ayında hayatını kaybetmesinden sonra sonunda patrik seçimi yapılmasını kabul etmek zorunda kaldı. Devlet seçim yapılmasını kabul etti etmesine ama bu defa da makbul görmediği ruhanilerin seçilmesini engellemek için hummalı çalışmalarını sürdürdü ve sonunda bir çözüm buldu. Her patrik seçiminde bir talimatname yayınlayan İçişleri Bakanlığı Eylül ayında yayınladığı talimatnamede İstanbul'daki Ermeni Kilisesi'ne mensup olmayan ruhanilerin patrik seçiminde aday olamayacaklarını söyledi. Bu seçime kadar kendisi ya da babası Türkiye vatandaşı olan ruhaniler hangi kiliseye bağlı olurlarsa olsunlar

patrik seçiminde aday olabiliyorlardı. Hatta son dört patrikten üçü seçildikleri sırada yurtdışında görev yapmaktalardı ancak bu talimatname ile Türkiyeli olmalarına ve adaylık şartlarına sahip olmalarına rağmen devletin 'makbul' görmediği, yurtdışında görev yapmakta olan dokuz ruhaninin adaylığı engellenmiş oldu. Bu talimatnameye göre İstanbul'daki Ermeni Kilisesi'ne bağlı olan üç ruhani patrik adayı olabilecekti ama bu üç kişiden biri olan Bekçiyen, talimatnameyi protesto ederek seçime katılmadı.

Sonunda yalnızca iki ruhani patrik adayı oldu. Devletin bu müdahalesi nedeniyle bazı Ermeniler adaylara seçime girmemeleri, bazıları da cemaate seçimi boykot etme ya da geçersiz oy kullanma çağrısında bulundular. Ama sonunda 8 Aralık günü meşruluğu tartışılır olan bir seçim gerçekleşti.

Bundan sonra ne olur bilinmez. Bazı Ermeniler talimatnameye karşı yargı yoluna başvurmuşlardı. Bir gün Türkiye'de olmasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Ermenilerin din ve inanç hürriyetlerine haksız bir şekilde müdahale edildiği yönünde bir kararın çıkacağına inanıyorum. Ancak korkarım ki o gün gelinceye kadar ya da ülkedeki ahval değişmediği sürece Ermenilerin önemli bir kısmının desteklemediği bir kişi Ermenilerin ruhani önderi olmanın yanı sıra, gelenek olduğu üzere devletle ilişkilerde cemaatin temsilcisi de olmaya devam edecek. Bu da kayyımların giderek kalıcı hale geldiği bir devlette şaşırtıcı değil elbette.

Kaynak: artigercek.com